G. FURULYÁS KATALIN

A MEGYEI (FŐVÁROSI) KÖZMŰVELŐDÉSI SZAKMAI TANÁCSADÁS ÉS SZOLGÁLTATÁS FELADATAI

1. Bevezetés

1990. óta a megyék (nemcsak a közművelődési feladatellátás kapcsán) keresik identitásukat és legitimációjukat. A közigazgatási rendszer megőrizte a megyéket, és az Európai Unió más logikája ellenében, a kulturális ügyek tekintetében az 1997. évi CXL. tv.[1] a települési önkormányzatok mellett a megyei önkormányzatok feladatait nevesíti konkrétan. Megemlíti a regionális és kistérségi feladatokat, de tételesen a megyei feladatokat fogalmazza meg.

Az önkormányzatiság filozófiája azonban a rendszerváltás után merőben más alapvetésbe helyezte a megyei és a települési önkormányzatokat. A legfontosabb változás az, hogy a két szint nem alá-fölé rendelt viszonyban van egymással.[2] Megszűnik a megyei szint újraosztó feladata (akár kultúrpolitikai, akár pénzújraosztási tekintetben). Ezzel együtt a felettes szerepkörből is kikerülnek a megyék. A szakfelügyeleti rendszer, átalakítása után sem helyezi a megyéket a közvetlen (elsődleges) ellenőrző szerepkörbe. (A szakfelügyeleti helyszínek kijelölésére, az elkészült jelentések tartalmának ismeretére is folyamatos megyei igény jelentkezik.)

A törvény a közművelődéssel kapcsolatos megyei feladatok középpontjába a ***tanácsadást és a szolgáltatást*** helyezi. Az alanyok, akik számára a megye tanácsot adni és szolgáltatni köteles, a következők: a megye[3] ***települései***, önkormányzatai, közművelődési intézményei, szervezetei és közösségei.

A szabályozás alapfogalma tehát a **település**, illetve ezek önkormányzatai, intézményei, szervezetei és közösségei. A törvény a megyei önkormányzatok számára a tanácsadás és szolgáltatás működési feltételeinek biztosítását kötelező feladatként rendeli el: gondoskodást e feladatok megoldásáról. Nem ír azonban elő intézményi garanciát, a szabályozás az erre a célra alapított intézmény (megyei művelődési központ) működtetését csak lehetőségként említi.

A 85. § hét pontja adja meg a feladatok csomópontjait, amelyek:

a) elősegíti a területén működő települési önkormányzatok, nemzeti és etnikai kisebbségi önkormányzatok és a megye területén működő közművelődési szervezetek művelődési céljának megvalósulását

b) együttműködik a Magyar Művelődési Intézettel, az országos szakmai érdekképviseleti szervekkel

c) közművelődési tevékenységgel összefüggő elemzéseket és fejlesztő programokat készít és hasznosít

d) részt vesz a térség nemzetközi, országos, megyei közművelődési rendezvényeinek szervezésében, gondozza a kistérségi, megyei, regionális, országos és nemzetközi kulturális kapcsolatokat

e) gyűjti és összesíti a közművelődési információkat, megyei (fővárosi) adattárat kezel

f) elősegíti a megye (főváros) környezeti, művészeti, közművelődési értékeinek, sajátosságainak bemutatását

g) végzi a közművelődési tevékenységek szervezőinek, vezetőinek szakmai képzését és továbbképzését.

Akárcsak a települési önkormányzatok esetében, a megyei önkormányzatok számára is rendeletben kell a feladatok megvalósításának módját rögzíteni. Ahogyan a települési önkormányzatok is meglehetősen általános rendeleteket produkáltak, nincs ez másként a megyei rendeleteknél sem. A testreszabás, a helyi lehetőségek vizsgálata, a „helyzet" elemzése szinte mindegyikben felszínes, elnagyolt vagy egyszerűen hiányzik. (Lehetséges, hogy a rendeletet előkészítő munkaanyagként léteznek ezek a helyzetelemző, feltáró anyagok; a jogszabályba azonban nem kerültek bele.) A rendeletek hatálya (a jogi szöveg sajátosságainak megfelelően) kiterjed többnyire a feladatot ellátó intézmény, illetve szerv nevére, valamint a szervvel - intézménnyel igénybevevői viszonyban állókra (pl. Hajdú-Bihar megye, Szabolcs-Szatmár megye). Más esetekben szélesebben értelmezik a jogalkotók a hatály jellegét és a rendelet hatálya alatt említik a Közgyűlést, annak bizottságait, az önkormányzat hivatalát és azon intézményeket megyeszerte, amelyek a jogszövegben felsorolt feladatok valamelyikét ellátják (pl. Pest megye, Nógrád megye).

A megyei rendeletek tartozékaként a feladatok felsorolását említhetjük, ez a felsorolás a vizsgált rendeletekben nem vagy néhány szóban tér el a törvényi szabályozás a-g pontjaitól.

Ennek lebontását nem tartalmazzák a rendeletek, hanem az éves munkatervekre bízzák, a finanszírozás módjánál pedig az éves költségvetési rendeletekre utalnak.

A törvényi szabályozás előírásának megfelelően (86. § b. pontja) a rendeletek mellékletei tartalmazzák a díjmentes és a díjköteles szolgáltatások körét. Az egyébként is „puha" kategóriákkal meghatározott tevékenységek között igen nehéz feladat a feladatok ingyenes és fizetős felosztása.

Jellemzően két szempont alapján válik a feladattípus fizetéskötelessé, egyrészt ha a tanácsadás településre, intézményre, szervezetre szabott, tehát konkrét, illetve részletező (pl. fejlesztési alternatívák kidolgozása, a közművelődési fejlesztő tevékenység elemzése) vagy átfogó, rendszerező igényű (elemzések készítése a megye közművelődési mozgalmairól; másrészt a szolgáltatások azon köre fizetős, ahol valamely technikai eszköz (hangosítás, színpad, sátor, asztalok, székek stb.) bérbeadása, kölcsönzése történik.

Előfordul, hogy a tevékenységek megnevezése mellett a térítésmentes és a díjköteles kategóriát is jelzik, meghagyva az

[1] A továbbiakban törvény.

[2] Dr. Németh János István: Jelentés –a megyei közművelődési feladatellátás tapasztalatairól, 2000.

[3] A törvényi szabályozás a fővárost kerületeivel, illetőleg a megyéket településeikkel együtt szabályozza, a munkaanyag jelenlegi változata a megyékre koncentrál.

eseti döntések lehetőségét (pl. Hajdú-Bihar megye), illetve megjelenik a „részben térítésköteles" kategória is (pl. Nógrád megye).

(A tevékenységek körének gyakorlati különválása – térítés szempontjából – érdekes, külön vizsgálandó téma lehetne.)

Nem hagyható ugyanakkor figyelmen kívül, hogy a rendeletek (nem a tartalmi tisztánlátás, hanem sokkal inkább a legitimáció szempontjából) jól szolgálják a terület érdekeit.

A megyei művelődési központok története egészen az ötvenes évekig nyúlik vissza.[4] 1959-ben határozott úgy az MSZMP Politikai Bizottsága, hogy a megyei és járási székhelyen legyen módszertani segítséget nyújtó intézmény. Ezek még ún. hálózati intézmények voltak, s arra is volt igény, hogy az intézménytípust az intézményrendszer egészében elhelyezzék.

A művelődésügyi miniszter és a Szakszervezetek Országos Tanácsa 202./1965. (M.K.18.) MM-SZOT számú együttes utasítás a megyei (fővárosi) művelődési házak szervezéséről és működéséről a mostani szerepértelmezéshez hasonlóan a szakmai tevékenység figyelemmel kísérésére, a művelődési otthonok dolgozóinak továbbképzésére, a módszertani anyagok terjesztésére fektet nagy hangsúlyt.

Érdekes történeti adalék, hogy már ebben a korai fázisban is megjelenik – a hálózatos működés logikájának némileg ellentmondva – a „helyi lakosság kulturális igényei közvetlen kielégítésének" feladatkomponense. Bár a kiemelt, elsődleges feladat a módszertani segítő munka volt. Ugyanakkor érdemes szem előtt tartani, hogy a feladatok „műfaji sokszínűsége" korántsem újsütetű jelenség.

Az elemzésre felhasznált dokumentumok

Az MMI 2006 novemberében ajánlotta fel a megyei feladatok ellátásáért felelős intézményeknek, hogy a kötelező/alapfeladatok tisztázása érdekében küldjék el elemzés céljára a közművelődési rendeleteiket, az elmúlt három év munkatervét[5], az éves beszámolóikat. A beérkezett anyagok elsődleges feldolgozása után készült ez az anyag, amely főként az elküldött legfrissebb munkatervi dokumentációkra fókuszált, kiegészítve a dokumentumelemzést a 2002-es és 2005-ös statisztikai adatokkal.

A munka során a következő szempontokat vettük figyelembe:

1. terveztük, hogy megvizsgáljuk a törvényi szabályozás előírásainak gyakorlati megvalósulását;
2. elemezni kívántuk, mely feladatelemek erősek, melyeket látnak el gyengébben;
3. a megyei feladatellátás megoldásának módjait szerettük volna tipizálni a praktikum szempontjából;
4. elemezni akartuk a rendelkezésre álló adatokból, dokumentumokból: léteznek-e olyan trendek, amelyek előrevetítették az intézményrendszer[6] átalakítását.

A munka során céljaink a következők voltak:

1. segítséget nyújtani a megyei művelődési központok, a megyei közművelődési feladatellátás korszerű feladatértelmezésében;
2. trendeket kimutatni, amelyek a terület működésében országosan jellemzőnek mutatkoznak.

Mindezekkel – terveink szerint – egy módszertani és érdekvédelmi munkaanyag alapjait kívánjuk megteremteni.

3. Megállapításainkat szeretnénk mielőbb egy szűkebb szakmai körben megvitatni, lehetőséget teremteni a további feladatok megfogalmazására, a lehetséges fejlesztési feladatok kidolgozására.

2. Az állami támogatás mértéke, megoszlása

A megyei közművelődési és közgyűjteményi feladatok ellátására biztosított fajlagos összeg: 98 754 900 Ft/ megye volt 2006-ban. A 2006-os megyei normatíva 394 Ft/fő. A hozzájárulás első száma egységesen érinti az összes megyét, míg a fejkvótát értelemszerűen a lakosok száma alapján számolják ki. A normatív hozzájárulás összege és a 98,7 millió „fajlagos" támogatás természetesen nem csak közművelődésre, s legkevésbé csak a megyei közművelődési feladatellátásra teremt alapot. Ebből kell ellátni a kulturális javak védelmét, a muzeális intézményeket, a nyilvános könyvtári ellátást és a közművelődési szolgáltató feladatokat. Összehasonlításképpen idézzünk egy arányszámot annak érzékeltetésére, hogy lássuk a közművelődés és az összes kulturális kiadás arányát. 2002-ben például a megyei kulturális kiadások mindössze 8,8%-át fordították a megyékben lévő művelődési házak fenntartására.[7] A megyei kulturális kiadások alatt ebben a számításban, a megyében az összes kulturális intézmény, szervezet stb. működésére fordított összeget elemeztük (nem csak a „megyei" feladatok ellátását). Az egyik legjelentősebb tétel a kulturális kiadásokban pl. a színházak fenntartása, működtetése, amely feladat az összkiadások igen jelentős részét köti le.

Ahogy a települések esetében az állami támogatás csak a kulturális kiadások töredékét jelenti, ugyanúgy a nagyobbik költségvetési részt az önkormányzatok kénytelenek maguk kigazdálkodni, amennyiben tudják, a megyék esetében is az állam által átadott pénzeszközök szintén csak kiadásaik egy részét jelentik[8], ez esetben is az önkormányzatoknak kell kikerekíteni az összeget. A megyei művelődési központok, irodák esetében a megyei önkormányzat és a városi önkormányzat, esetleg egyház lehet közös fenntartó (*1. számú tábla és 1. számú ábra*).

Megvizsgálva a megyei kulturális feladatok államilag garantált pénzeszközeinek egy főre jutó mértékét, a nagy lélekszámú Budapest, Pest megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén megye tűnhet kevésbé dotáltnak, az egységesen jutó fajlagos támogatás miatt. Nógrád és Tolna esetében az egy főre jutó kulturális támogatás magasabb, a megyék alacsonyabb lélekszáma miatt. Az egy főre jutó átlagos támogatás 634 Ft/fő volt.

[4] Török József: Irányok és arányok - A megyei művelődési központok funkciói és feladatai. Szeged, 2006.

[5] A fővárost, egyedisége miatt, nem minden szempontból elemeztük.

[6] A „megyei (fővárosi) közművelődési szakmai tanácsadás és szolgáltatás végzője" pontos törvény szerinti megnevezés helyett az anyagban az olvashatóság végett feladatellátók, intézmények szerepelnek.

[7] Dudás Katalin: Kísérlet a helyi önkormányzatok közművelődési és kulturális kiadásainak meghatározására, mérlegbeszámolójuk alapján. SZÍN 10./1., 2005. február

[8] 2002-ben a normatíva a megyei önkormányzatok kulturális kiadásainak 21,3%-át fedezte. Forrás: Dudás Katalin számításai.

1. számú tábla.
A megyei feladatellátás fejkvóta szerinti és fajlagos támogatása (Ft) 2006.

A megye neve	A fejkvóta szerinti támogatás[1] (Ft)	A fejkvóta szerinti támogatás és a 98 754 900 Ft összesen	Az egy főre jutó támogatás mértéke a fajlagos támogatással és a fejkvótával együtt (Ft/fő)	Az egy főre jutó támogatás átlagtól való eltérése (Ft)
Budapest	685 390 186	784 145 086	451	-216
Pest	429 254 332	528 009 232	485	-180
Közép-Magyarország	*1 114 644 518*	*1 312 154 318*	*463*	
Fejér	168 995 268	267 750 168	624	-43
Komárom-Esztergom	124 941 340	223 696 240	705	+38
Veszprém	147 583 732	246 338 632	657	-10
Közép-Dunántúl	*441 520 340*	*737 785 040*	*658*	
Győr-Moson-Sopron	171 490 864	270 245 764	620	-47
Vas	105 824 854	204 579 754	761	+94
Zala	117 850 128	216 605 028	724	+57
Nyugat-Dunántúl	*395 165 846*	*691 430 546*	*689*	
Baranya	160 094 020	258 848 920	637	-30
Somogy	132 698 806	231 453 706	570	-97
Tolna	98 632 778	197 387 678	788	+121
Dél-Dunántúl	*391 425 604*	*687 690 304*	*692*	
Borsod-Abaúj-Zemplén	295 146 976	393 901 876	526	-141
Heves	128 759 200	227 514 100	696	+29
Nógrád	86 916 400	185 671 300	842	+182
Észak-Magyarország	*510 822 576*	*807 087 276*	*622*	
Hajdú-Bihar	217 676 332	316 431 232	573	-94
Jász-Nagykun-Szolnok	164 928 794	263 683 694	630	-37
Szabolcs-Szatmár-Bereg	231 669 636	322 424 536	548	-119
Észak-Alföld	*614 274 762*	*902 539 462*	*579*	
Bács-Kiskun	215 119 666	313 874 566	575	-92
Békés	157 230 034	255 984 934	641	-26
Csongrád	168 688 736	267 443 636	625	-42
Dél-Alföld	*541 038 436*	*837 303 136*	*610*	

1. számú ábra. Megyei feladatellátás támogatása, 2006.
Az egy főre jutó támogatás mértéke a fajlagos támogatással és a fejkvótával együtt (Ft/fő)

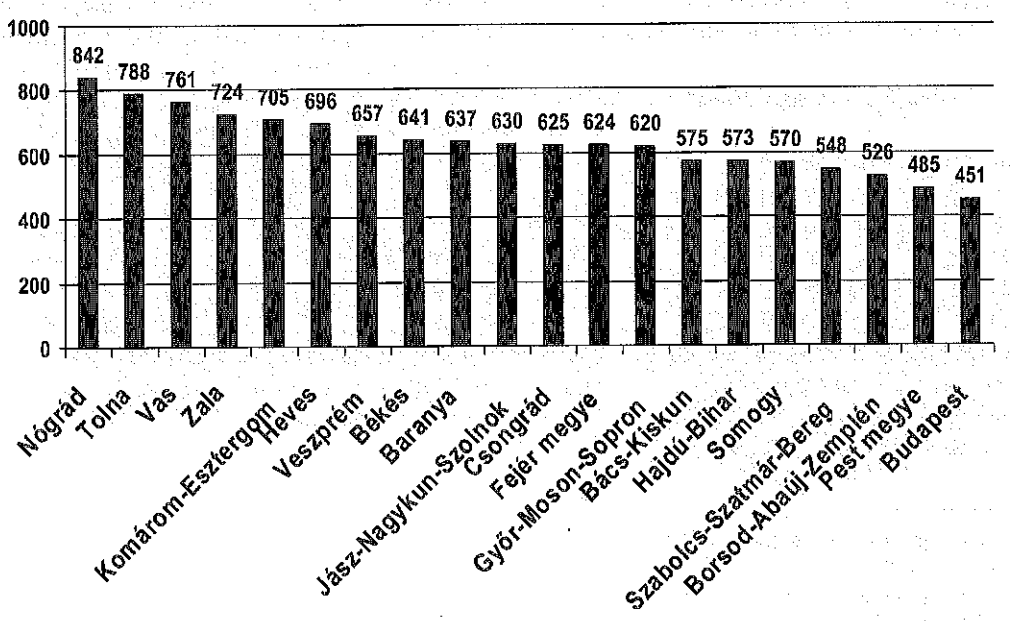

[1] A munka során 2002-es lélekszám adatokkal számoltunk. Így a kalkulált összegek nem tényadatok, csak iránymutató jellegűek.

Érdemes összevetni a településszámmal az állami támogatást, mivel a feladatok egyik legfontosabb célcsoportja a település, a települések közművelődése. Ha a megyében több település van, értelemszerűen a velük való kapcsolattartás több feladatot jelent a módszertani hátteret nyújtó megyei intézmények számára.

2. számú tábla
A fejkvóta és a fajlagos támogatás településszám szerinti hányadosa (Ft) 2006.

A megye neve	A fejkvóta szerinti támogatás és a 98 754 900 Ft összesen[1]	A fejkvóta szerinti és a fajlagos támogatás aránya a települések számának megfelelően	Az átlagtól való eltérés
Budapest	784 145 086		
Pest	528 009 232	2 869 615	+ 857217
Közép-Magyarország	*1 312 154 318*		
Fejér	267 750 168	2 502 338	+489940
Komárom-Esztergom	223 696 240	2 982 616	+970218
Veszprém	246 338 632	1 104657	-907741
Közép-Dunántúl	*737 785 040*		
Győr-Moson-Sopron	270 245 764	1 544 261	+468137
Vas	204 579 754	947 128	-10655270
Zala	216 605 028	842 821	-1169577
Nyugat-Dunántúl	*691 430 546*		
Baranya	258 848 920	859 963	-1152435
Somogy	231 453 706	948 580	-1063818
Tolna	197 387 678	1 827 663	-184735
Dél-Dunántúl	*687 690 304*		
Borsod-Abaúj-Zemplén	393 901 876	1 103 366	-909032
Heves	227 514 100	1 928 085	-84313
Nógrád	185 671 300	1 450 557	-561841
Észak-Magyarország	*807 087 276*		
Hajdú-Bihar	316 431 232	3 858 917	+1846519
Jász-Nagykun-Szolnok	263 683 694	3 424 463	+1412065
Szabolcs-Szatmár-Bereg	322 424 536	1 426 657	-585741
Észak-Alföld	*902 539 462*		
Bács-Kiskun	313 874 566	2 637 601	+625203
Békés	255 984 934	3 413 132	+1400734
Csongrád	267 443 636	4 457 394	+2444996
Dél-Alföld	*837 303 136*		

2. számú ábra. A megyei feladatellátás támogatása, 2006.
A fejkvóta szerinti és a fajlagos támogatás összege a települések számának megfelelően

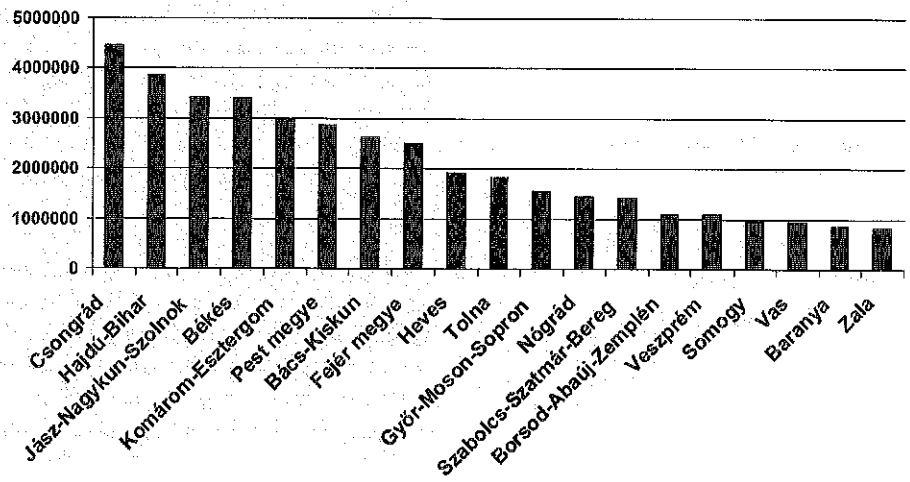

[1] A munka során 2002-es lélekszám adatokkal számoltunk. Így a kalkulált összegek nem tényadatok, csak iránymutató jellegűek.

A településszerkezetbeli eltérések jól nyomon követhetőek az egy településre jutó állami támogatások összegeiben. Veszprém, Zala, Vas, Baranya, Somogy, Tolna, Borsod esetében jelentősen kevesebb az egy településre jutó összeg, míg Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Komárom-Esztergom, Csongrád, Békés esetében kedvezőbbek a számok. Ezekben a megyékben kevesebb számú település feladatainak gondozása hárul a megyei feladatellátókra.

(Mivel a kis települések amúgy nehezebb helyzetben vannak, mindennemű kötelező önkormányzati feladatellátásuk kapcsán – ti. egy háromszáz lelkes faluban majd' ugyanannyiba kerül pl. a közösségi tér megépítése vagy fűtése, egy alkalmazott bére, mint egy ötezres településen – elgondolás tárgyát képezheti egy kiegészítő „aprófalvas" dotáció megjelenítése a finanszírozási struktúrában, illetve ennek javaslata.)

Nézzük, hogyan változott a megyei közművelődési, közgyűjteményi feladatok ellátásáért kapott állami támogatások összege.

3. számú tábla
A megyei támogatások alakulása (Ft)

	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.
fejkvóta	265	287	373	385	409	394	375
fix összeg	67 500000	73 200000	94 450950	98 676532	103 952520	98 754900	91 720422

4. számú tábla
A fejkvóta változása (%)

	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.
2001-hez képest	100	108	141	145	154	149	142
előző évhez képest	*	108	130	103	106	96	95

5. számú tábla
A fix összeg változása

	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.
2001-hez képest	100	108	140	146	154	149	142
előző évhez képest	*	108	129	104	105	95	93

A fejkvóta szerinti és a fix összeg mértéke gyakorlatilag azonos mértékben változott. 2005-ig azonos arányban évről évre emelkedett, majd 2005-től csökkent névértékben. 2007-ra a fejkvóta szerinti támogatás 5%-kal, a fix összeg 7%-kal csökkent. Valóban látható tehát egy támogatásbeli visszaesés, amely azonban korántsem olyan mértékű, hogy jelentős változásokat vonhatna maga után, annál is inkább, mert a vonatkozó szabályozás mit sem változott.

Sokkal valószínűbb, hogy a megszorító intézkedések hatásának összeadódásáról van szó, amelynek vesztese hagyományosan a kulturális terület lehet.

3. számú ábra
A megyei fejkvóta értékének változása folyóáron, ill. összehasonlító áron, 2001-2007. (%)

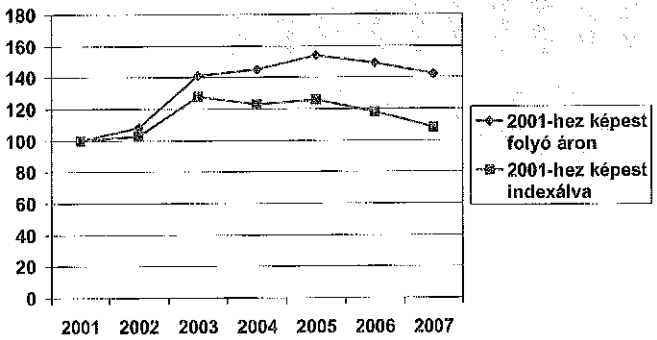

A 3. számú ábrán tüntettük fel a megyei fejkvóta indexált értékének (figyelembe véve az inflációs rátát) alakulását. A 2006-os év után látható egy erőteljesebb csökkenés, amely a 2007-es évben tovább esik.

3. Kísérletek a feladatellátók gazdasági környezetének bemutatására

A következő tábla adatai a 19 megye és a Budapesti Művelődési Központ összes bevételeit tartalmazzák a 2002. és a 2005. évben (statisztikai jelentések)[1]. A megyei feladatellátással elviekben (Győr-Moson-Sopron megye esetében a rendeletből következően a gyakorlatban sem) nemcsak ezek az intézmények foglalkoznak, az elsődleges összehasonlítások végett mégis ezeket a számokat használjuk (6. *számú tábla*).

A várakozásnak megfelelően igen nagy a különbség a különféle megyei feladatellátók bevételei között (30 millió - 300 millió), s azt is láthatjuk, sok helyen nagyon jelentős különbség van a két időszak adatai között.

A BMK, a Veszprém Megyei Közművelődési Intézet, a Pest Megyei Közművelődési Intézet, a BAZ Megyei Közművelődési és Idegenforgalmi Intézet, a Zala Megyei Művelődési és Pedagógiai Intézet és Szakképző Intézet gazdálkodhatott jelentősebb bevétellel 2005-ben, mint a megelőző időszakban. Azt nem a számadatokból számadatok-ból tudhatjuk, hogy ezek mögött legtöbbször funkcióbővülés áll vagy más szervezeti átalakulás történt.

[1] NKÖM statisztikai adatbázis 2002-2005.

6. számú tábla
A összes bevétel alakulása 2002-2005. (ezer Ft)

Az intézmény megnevezése (2005.)	Az összes bevétel 2002.	Az összes bevétel 2005.
Budapesti Művelődési Központ	225 492	321 332
Baranya Megyei Kulturális és Idegenforgalmi Központ	126 875	119 956
BKMÖ Közművelődési Szakmai Tanácsadó és Szolgáltató Intézete	30 606	32 782
Békés Megyei Művelődési Központ, Kézműves Szakiskola és Alapfokú Művészeti Iskola	154 658	200 444
BAZ Megyei Közművelődési és Idegenforgalmi Intézet	49 624	104 757
Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központ	19 334	27 054
Fejér Megyei Művelődési Központ	125 465	163 968
Bartók Béla Megyei Művelődési Központ Közhasznú Társaság	47 661	87 104
Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Kölcsey Ferenc Közművelődési Tanácsadó és Szolgáltató Intézete	127 594	133 086
Bartakovics Béla Művelődési Központ (Heves megye)	112 356	133 133
Magyary Zoltán Városi és Megyei Művelődési Központ (Komárom-Esztergom megye)	15 420	57 776
Nógrád Megyei Pedagógiai és Közművelődési Intézet	42 294	20 401
Pest Megyei Közművelődési Intézet	25 283	53 971
Somogy Megyei Művelődési Központ	49 091	58 828
Megyei Pedagógiai, Közművelődési és Képzési Intézet (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)	30 261	37 610
Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Művelődési, Továbbképzési és Sport Intézet (Jász-Nagykun-Szolnok megye)	22 305	44 876
Tolna Megyei Önkormányzat ÁMK Pedagógiai, Kulturális és Sport Intézete	24 776	29 969
Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ (Vas megye)	150 397	192 068
Veszprém Megyei Közművelődési Intézet	62 223	90 849
Zala Megyei Művelődési és Pedagógiai Intézet, Szakképző Iskola (MMIK)	101 265	206 363

A várakozásnak megfelelően igen nagy a különbség a különféle megyei feladatellátók bevételei között (30 millió - 300 millió), s azt is láthatjuk, sok helyen nagyon jelentős különbség van a két időszak adatai között.

A BMK, a Veszprém Megyei Közművelődési Intézet, a Pest Megyei Közművelődési Intézet, a BAZ Megyei Közművelődési és Idegenforgalmi Intézet, a Zala Megyei Művelődési és Pedagógiai Intézet és Szakképző Intézet gazdálkodhatott jelentősebb bevétellel 2005-ben, mint a megelőző időszakban.

Azt nem a számadatokból tudhatjuk, hogy ezek mögött legtöbbször funkcióbővülés áll vagy más szervezeti átalakulás történt. A fenti adatok csak mutatószámok, a valós költségvetések nem állnak rendelkezésünkre, a dokumentumokból nem mindig szűrhető le adat a költségvetésre vonatkozóan, ezért csak a statisztikai adatokkal számolhatunk, de a megyei intézmények, intézetek, irodák „méretbeli" különbségét ismerve igen nagy a különbség az egyes megyékben. (A közös fenntartású intézményekben és a több funkciójú intézményekben pedig szinte elkülöníthetetlen a „megyei" ráfordítás, illetve a közművelődési feladatok letisztított költségvetése.)

A 4. számú ábrán láthatóak azok a megyék, amelyek összes bevételüket tekintve legalább a 100%-ot tartani tudták, tehát legalább annyi bevételük volt 2005-ben, mint 2002-ben.

4. számú ábra

Az összes bevétel alakulása 2005./2002. összehasonlító áron (%)

Az élmezőny

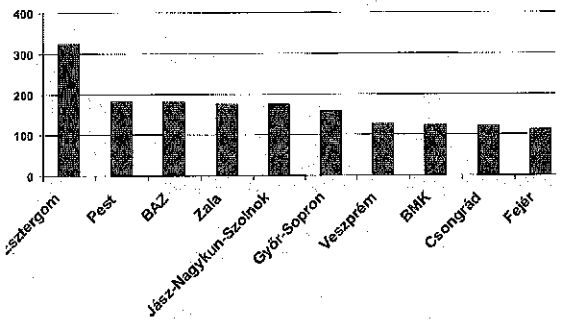

Ebbe a csoportba került Komárom-Esztergom megye (hihetetlen előkelő helyét az indokolja, hogy a megyei feladatokat egy városi intézmény vette át, így itt a városi feladatok ellátására szánt pénzeszközök kerültek be a statisztikai nyilvántartásba. Pest megye jelentős bevétel-emelkedésének a hátterében nincs szerkezeti változás. Borsod-Abaúj-Zemplén megye turisztikai feladatokat is ellát, feltételezhetően ez is hozzájárult ahhoz, hogy a vizsgált időszakban az intézmény összes bevétele majd' 100%-kal nőtt. Zala és Jász-Nagykun esetében is hasonló elmozdulást láthatunk.

Az 5. számú ábrán láthatók azok a megyei feladatellátó intézmények, amelyek épp csak elérték 2005-ben a 2002-es összbevételi szintet (Békés, Vas, Szabolcs-Szatmár, Tolna, Somogy, Heves), valamint azok a megyei intézmények, amelyek összehasonlító áron még a 2002-es bevételi szintet sem tudták produkálni (Bács-Kiskun, Hajdú-Bihar, Baranya, Nógrád).

Kérdésünk lehet az is, vajon a bevételeken belül milyen arányú az önkormányzati támogatás. A lenti tábla az összes bevételt és a fenntartói támogatás arányát mutatja megyénként.

5. számú ábra

Az összes bevétel alakulása 2005./2002., összehasonlító áron (%)

A lemaradók

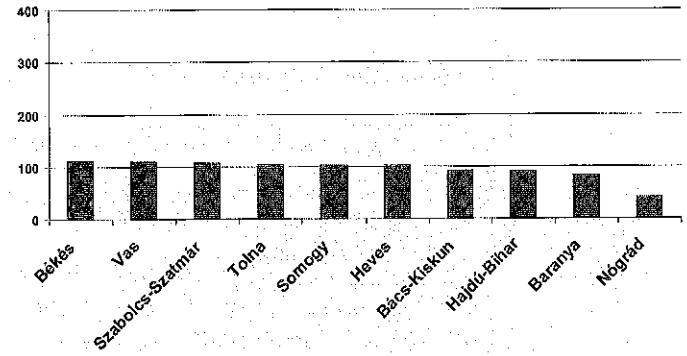

E szempont alapján három csoport képezhető. Abba a csoportba, ahol az összes bevételből a fenntartói támogatás nem éri el az 50%-ot, a következő megyék, megyei feladatot ellátó intézmények tartoztak: Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ (Vas), Budapesti Művelődési Központ. Ismerjük az említett intézmények különös adottságait (épület, rendelkezésre álló alkalmazottak száma), amellyel szinte lehetetlen azoknak a feladatellátóknak „bevételi versenyre" kelni, akiknek néhány irodányi helyiség áll rendelkezésre, a „fizetős", bevételt produkáló rendezvények elképzelhetetlenek.

50-70% közötti a fenntartói támogatás a következő megyei feladatot ellátó intézmények esetében: Baranya, Bács-Kiskun, Békés, Fejér, Győr-Moson-Sopron, Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Zala, Heves.

A fenntartói támogatás a 70%-ot is meghaladja Borsod, Csongrád, Komárom-Esztergom, Nógrád, Pest, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Tolna, Veszprém, Somogy esetében.

7. számú tábla

Az önkormányzattól, fenntartótól kapott támogatás és az összes bevétel, 2005.

Az intézmény megnevezése	A fenntartói támogatás (ezer Ft)	Az összes bevétel (ezer Ft)	Az összes bevétel és a fenntartói támogatás különbsége (ezer Ft)	Az összes bevétel és a fenntar-tói támoga-tás aránya (%)
Budapesti Művelődési Központ	157 731	321 332	163 601	49
Baranya Megyei Kulturális és Idegenforgalmi Központ	78 745	119 956	41 211	65
BKMÖ Közművelődési Szakmai Tanácsadó és Szolgáltató Intézete	20 402	32 782	12 380	62
Békés Megyei Művelődési Központ, Kézműves Szakiskola és Alapfokú Művészeti Iskola	133 975	200 444	66 469	67
BAZ Megyei Közművelődési és Idegenforgalmi Intézet	78 810	104 757	25 947	75
Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központ	20 500	27 054	6 554	75
Fejér Megyei Művelődési Központ	101 809	163 968	62 159	62
Bartók Béla Megyei Művelődési Központ Közhasznú Társaság (Győr-Moson-Sopron megye)	60 454	87 104	26 650	69
Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Kölcsey Ferenc Közművelődési Tanácsadó és	91 917	133 086	41 169	69

Szolgáltató Intézete				
Bartakovics Béla Művelődési Központ (Heves megye)	83 856	133 133	49 277	63
Magyary Zoltán Városi és Megyei Művelődési Központ (Komárom-Esztergom megye)	40 832	57 776	16 944	71
Nógrád Megyei Pedagógiai és Közművelődési Intézet	16 547	20 401	3 854	81
Pest Megyei Közművelődési Intézet	42 558	53 971	11 413	78
Somogy Megyei Művelődési Központ	44 608	58 828	14 220	76
Megyei Pedagógiai, Közművelődési és Képzési Intézet (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)	29 929	37 610	7 681	79
Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Művelődési, Továbbképzési és Sport Intézet (Jász-Nagykun-Szolnok megye)	31 000	44 876	13 876	69
Tolna Megyei Önkormányzat ÁMK Pedagógiai, Kulturális és Sport Intézete	21 435	29 969	8 534	71
Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ (Vas megye)	72 913	192 068	119 155	38
Veszprém Megyei Közművelődési Intézet	70 973	90 849	19 876	78
Zala Megyei Művelődési és Pedagógiai Intézet, Szakképző Iskola (MMIK)	110 961	206 363	95 402	54

6. számú ábra
Az összes bevétel és a fenntartói támogatás aránya, 2005.

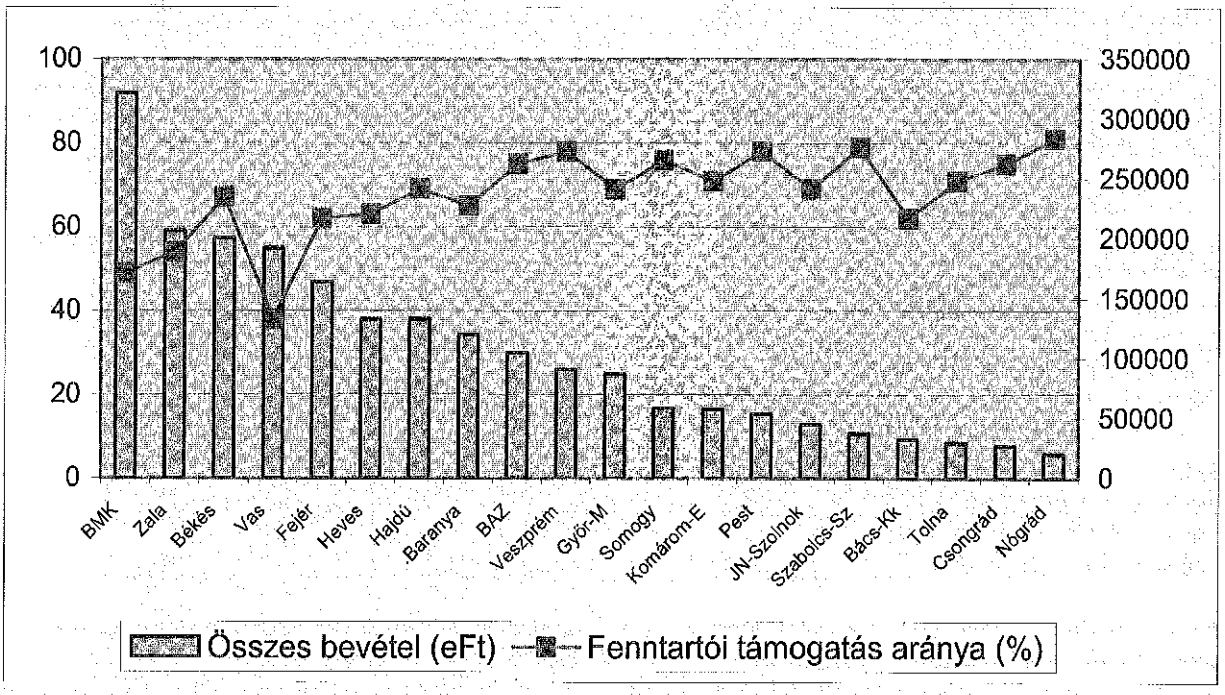

A következő tábla foglalja össze a fenntartói támogatás alakulását a vizsgált 2002-2005-ös időszakban. Csökkent a támogatás Bács-Kiskun megye, Nógrád megye, Vas megye esetében. Jelentősen nőtt a támogatás (50%-kal többel) Békés megye, Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Győr-Moson-Sopron megye, Hajdú-Bihar megye, Jász-Nagykun-Szolnok megye, Pest megye, Veszprém megye és Zala megye esetében. (Meg kell említenünk itt is, hogy a támogatás növekedése mögött állhat a feladatot ellátó intézmény funkcióbővülése, de nem minden esetben ezzel állunk szemben.)

Örvendetes, hogy Vas megye az önkormányzati támogatás csökkenése mellett növelni tudta összbevételét.

8. számú tábla
Az önkormányzati, fenntartói támogatás alakulása

Az intézmény megnevezése (2005.)	Az önkormányzati, fenntartói támogatás (ezer Ft) 2002.	Az önkormányzati, fenntartói támogatás (ezer Ft) 2005.	A támogatás alakulása (%) 2005./2002.
Budapesti Művelődési Központ	113093	157731	139
Baranya Megyei Kulturális és Idegenforgalmi Központ	70068	78745	112
BKMÖ Közművelődési Szakmai Tanácsadó és Szolgáltató Intézete	22663	20402	90
Békés Megyei Művelődési Központ, Kézműves Szakiskola és Alapfokú Művészeti Iskola	86360	133975	155
BAZ Megyei Közművelődési és Idegenforgalmi Intézet	36962	78810	213
Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központ	14617	20500	140
Fejér Megyei Művelődési Központ	80953	101809	125
Bartók Béla Megyei Művelődési Központ Közhasznú Társaság	35679	60454	169
Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Kölcsey Ferenc Közművelődési Tanácsadó és Szolgáltató Intézete	59279	91917	155
Magyary Zoltán Városi és Megyei Művelődési Központ (Komárom-Esztergom megye)	10358	40832	394
Nógrád Megyei Pedagógiai és Közművelődési Intézet	26089	16547	63
Pest Megyei Közművelődési Intézet	19363	42558	219
Somogy Megyei Művelődési Központ	34314	44608	129
Megyei Pedagógiai, Közművelődési és Képzési Intézet (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)	21227	29929	140
Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Művelődési, Továbbképzési és Sport Intézet (Jász-Nagykun-Szolnok megye)	13125	31000	236
Tolna Megyei Önkormányzat ÁMK Pedagógiai, Kulturális és Sport Intézete	18976	21435	112
Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ (Vas megye)	87671	72913	83
Veszprém Megyei Közművelődési Intézet	42213	70973	168
Zala Megyei Művelődési és Pedagógiai Intézet, Szakképző Iskola (MMIK)	61620	110961	180

A fenti tábla alapján trendként nem mondhatjuk el, hogy az önkormányzatok rendre kevesebb összeggel tudják támogatni a tevékenységet, mintegy rímelve az állami támogatás csökkenésére, inkább azt látjuk, ameddig az önkormányzatok tudják folyósítani és érdekükben állónak tartják a támogatást, addig ezt erejükhöz képest meg is teszik. (Mint ahogy az adatok azt sem jelezték előre, hogy jelentős létszámleépítés vagy a rendelkezésre álló terek kurtítása megkezdődött volna.)

4. A megyei feladatellátók típusai, avagy vannak-e típusaink egyáltalán

Ahogyan a települések közművelődési feladatellátása is igen nehezen tipizálható, nagyon nehéz feladat ez a megyei feladatellátás esetében is.

Ha az intézményi elnevezésekből indulunk ki, igen nagy a változatosság: pl. városi és megyei művelődési központ; megyei művelődési és ifjúsági központ; megyei művelődési központ, kézműves szakiskola és alapfokú művészeti iskola; közművelődési intézet; megyei kulturális és idegenforgalmi központ; közművelődési tanácsadó és szolgáltató intézet; megyei művelődési továbbképzési és sport intézet; közművelődési és turisztikai intézet, általános művelődési központ.

9. számú tábla

A megyei feladatellátást végző alapintézmények nevének változása a statisztikai jelentések szerint 2002-2005.

2002.	2005.
Budapesti Művelődési Központ	Budapesti Művelődési Központ
Baranya Megyei Kulturális és Idegenforgalmi Központ	Baranya Megyei Kulturális és Idegenforgalmi Központ
BKMÖ Közművelődési Szakmai Tanácsadó és Szolgáltató Intézete	BKMÖ Közművelődési Szakmai Tanácsadó és Szolgáltató Intézete
Békés Megye Képviselő-testülete Megyei Művelődési Központja és Kézműves Szakiskolája	Békés Megyei Művelődési Központ, Kézműves Szakiskola és Alapfokú Művészeti Iskola
Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Közművelődési Intézet	*BAZ Megyei Közművelődési és Idegenforgalmi Intézet*
Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központ	Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központ
Fejér Megyei Művelődési Központ	Fejér Megyei Művelődési Központ
Bartók Béla Megyei Művelődési Központ	*Bartók Béla Megyei Művelődési Központ Közhasznú Társaság*
Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Kölcsey Ferenc Közművelődési Tanácsadó és Szolgáltató Intézete	Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Kölcsey Ferenc Közművelődési Tanácsadó és Szolgáltató Intézete
Megyei Művelődési Központ Eger	*Bartakovics Béla Művelődési Központ*
Komárom-Esztergom megyei Közművelődési Szolgáltató Iroda	*Magyary Zoltán Városi és Megyei Művelődési Központ*
Nógrád Megyei Közművelődési és Turisztikai Intézet	*Nógrád Megyei Pedagógiai és Közművelődési Intézet*
Pest Megyei Közművelődési Információs Központ	*Pest Megyei Közművelődési Intézet*
Somogy Megyei Művelődési Központ	Somogy Megyei Művelődési Központ
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Megyei Pedagógiai, Közművelődési Intézete és Továbbképző Központja	*Megyei Pedagógiai, Közművelődési és Képzési Intézet*
Megyei Művelődési, Továbbképzési és Sport Intézet (Jász-Nagykun-Szolnok megye)	Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Művelődési, Továbbképzési és Sport Intézet
Tolna Megyei Önkormányzat Általános Művelődési Központja, Pedagógiai, Kulturális és Sport Intézete	Tolna Megyei Önkormányzat ÁMK Pedagógiai, Kulturális és Sport Intézete
Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ	Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ
Megyei Közművelődési Intézet	Veszprém Megyei Közművelődési Intézet
Zala Megyei Művelődési, Képzési Központ és Szakiskola	*Zala Megyei Művelődési és Pedagógiai Intézet, Szakképző Iskola (MMIK)*

Látható, hogy nagyon sajátos együttállások jöttek létre, nagyon különféle funkciók és feladatelemek élnek együtt. Ezek a sajátos formációk általában a fenntarthatóság, a működőképesség hívószavára alakultak, s korántsem valamely tartalmi megfontolásból, módszertani újításként.

Az elnevezésbeli, szervezeti különbségeken túl, még mindig formai oldalról közelítve, két típust képezhetünk: az egyik a néhány fővel működő, inkább **szolgáltató jellegű intézettípus**; a másik a nagy épülettel, sok szakemberrel működő, inkább **kultúrpalota jellegű** művelődési központ. A következő táblában a megyei közművelődési feladatot ellátó intézmények egy ismérvét, a közművelődési tevékenység számára rendelkezésre álló hasznos négyzetmétert vetettük össze, a szembeötlő különbségek ebben az egy mutatóban is megragadhatók.

10. számú tábla

A rendelkezésre álló hasznos nm 2002-2005.

Az intézmény elnevezése	2002.	2005.
Budapesti Művelődési Központ	1274	1274
Baranya Megyei Kulturális és Idegenforgalmi Központ	1200	1200
BKMÖ Közművelődési Szakmai Tanácsadó és Szolgáltató Intézete	163	111
Békés Megyei Művelődési Központ, Kézműves Szakiskola és Alapfokú Művészeti Iskola	921	921
BAZ Megyei Közművelődési és Idegenforgalmi Intézet	516	
Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központ	60	60
Fejér Megyei Művelődési Központ	6710	4524
Bartók Béla Megyei Művelődési Központ Közhasznú Társaság (Győr-Moson-Sopron megye)	3240	2600
Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Kölcsey Ferenc Közművelődési Tanácsadó és Szolgáltató Intézete	3130	1130

Bartakovics Béla Művelődési Központ (Heves megye)	1257	1257
Magyary Zoltán Városi és Megyei Művelődési Központ (Komárom-Esztergom megye)	70	2500
Nógrád Megyei Pedagógiai és Közművelődési Intézet	100	100
Budapest - Pest Megyei Közművelődési Intézet	99	
Somogy Megyei Művelődési Központ	1324	1324
Megyei Pedagógiai, Közművelődési és Képzési Intézet (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)	1458	1458
Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Művelődési, Továbbképzési és Sport Intézet (Jász-Nagykun-Szolnok megye)	1728	1728
Tolna Megyei Önkormányzat ÁMK Pedagógiai, Kulturális és Sport Intézete	640	640
Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ (Vas megye)	6900	6900
Veszprém Megyei Közművelődési Intézet	286	520
Zala Megyei Művelődési és Pedagógiai Intézet, Szakképző Iskola (MMIK)	3375	3375

Vas megye Megyei Művelődési és Ifjúsági Központja 6900 négyzetméteren működik, míg Csongrád megye a néhány irodát jelentő 60 négyzetméteren szervezi tevékenységét.

Ezek az infrastrukturális adottságok természetesen hatással vannak az intézményekben folyó tevékenységekre is.

Kisebbek az eltérések a főállású szakalkalmazottak számában, bár nyilván más működés képzelhető el a húsz főt foglalkoztató intézményekben, mint ahol három kolléga végzi a feladatokat.

Baranya és Tolna esetében volt a vizsgált időszakban létszámcsökkentés, országosan azonban nem mondható, hogy jelentősen csökkent volna az adott tevékenységben foglalkoztatott főállásúak száma.

11. számú tábla

Főállású szakmai dolgozók száma 2002-ben és 2005-ben (közalkalmazottak és a Munka törvénykönyve szerint foglalkoztatottak együttesen)

Az intézmény elnevezése	Közalkalmazott (fő) 2002.	Közalkalmazott (fő) 2005.
Budapesti Művelődési Központ	23	23
Baranya Megyei Kulturális és Idegenforgalmi Központ	12	9
BKMÖ Közművelődési Szakmai Tanácsadó és Szolgáltató Intézete	5	5
Békés Megyei Művelődési Központ, Kézműves Szakiskola és Alapfokú Művészeti Iskola	13	14
BAZ Megyei Közművelődési és Idegenforgalmi Intézet	8	8
Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központ	4	4
Fejér Megyei Művelődési Központ	15	9
Bartók Béla Megyei Művelődési Központ Közhasznú Társaság (Győr-Moson-Sopron megye)	6	4 (m tsz)*
Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Kölcsey Ferenc Közművelődési Tanácsadó és Szolgáltató Intézete	9	9
Bartakovics Béla Művelődési Központ (Heves megye)	10	12
Magyary Zoltán Városi és Megyei Művelődési Központ (Komárom-Esztergom megye)	2	5
Nógrád Megyei Pedagógiai és Közművelődési Intézet	5	5
Budapest - Pest Megyei Közművelődési Intézet	6	6
Somogy Megyei Művelődési Központ	5	5
Megyei Pedagógiai, Közművelődési és Képzési Intézet (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)	6	7
Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Művelődési, Továbbképzési és Sport Intézet (Jász-Nagykun-Szolnok megye)	5	5
Tolna Megyei Önkormányzat ÁMK Pedagógiai, Kulturális és Sport Intézete	6	3
Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ (Vas megye)	10	13
Veszprém Megyei Közművelődési Intézet	11	10
Zala Megyei Művelődési és Pedagógiai Intézet, Szakképző Iskola (MMIK)	10	13

* A Munka törvénykönyve szerint alkalmazottak.

5. A tevékenységek

A két típus tevékenysége azonban[1] nem tér el jelentősen egymástól. Az intézettípusú, Németh János tipológiája szerinti „szakmai könnyűlovasság" is végez rendezvényszervező munkát, nyilván nem azonos terjedelemben és lehetőségekkel. Még az épülethiány, színpadhiány sem lehet azonban akadály, mert a városi, települési művelődési házba, külső helyszínre kitelepedve lehet segíteni az infrastrukturális hiányokon.

Ha a megyei feladatokat leíró törvényi szabályozás hét alapelemét megvizsgáljuk, látható hogy a hét alapfeladat közül kettő rokonítható azzal a tevékenységgel, amit a hagyományos művelődési házas tevékenységnek mondhatnánk.

Az első, amelyben a megye a települések önkormányzatainak és a közművelődési szervezetek céljainak megvalósítását segíti, míg a másik, a d, pont a megyék részvételét írja elő különféle szintű (nemzetközi, országos, megyei) rendezvények szervezésében. Ezek a tevékenységek erőteljesen jelennek meg a munkatervekben. Haladjunk most pontról pontra, megvizsgálva, hogy a törvényi szabályozás szövegkörnyezete és a gyakorlati tervek milyen szinten tudnak találkozni.

Az első pont esetében, *(a) elősegíti a területén működő települési önkormányzatok, nemzeti és etnikai kisebbségi önkormányzatok és a megye területén működő közművelődési szervezetek művelődési céljának megvalósulását)* megállapítottuk, hogy ez egy hagyományos művelődési házas tevékenységet rögzít, így talán érthető módon jól megjelenített a tervekben, különösen az amatőr képző- és iparművészeti, népművészeti, művészeti csoportok és alkotók esetében. A települési önkormányzatok tevékenységének segítése már sokkal kevésbé jelenik meg hangsúlyozottan a vizsgált munkatervekben, kisebbségi önkormányzatokat szinte említésszerűen sem találunk.

Ha a megyei közművelődési rendeleteket vizsgáltuk, szembeötlő volt, hogy a térítéses feladatok közé rendre olyan feladatelemek kerültek, ahol a településsel mint egyedi tényezővel kell számolni. A generál információátadás, a rendelkezésre álló tudás mindenkinek egyformán eljuttatása az ingyenes tevékenységek közé tartozott, míg a település képére formált tanácsadás gyakran a térítésköteles mezsgyébe került. Annak – bizonyára leszögezhetjük – ma Magyarországon kevés realitása van, hogy egy települési önkormányzat (kisebbségi még kevésbé) kellő öntudattal és fizetőképes megrendelőként lépne fel, hogy közművelődési feladatainak optimálisan tudjon eleget tenni, megfizetve a kellő szakértelmet, a „külső szem" objektivitását.

A második pont többek között a Magyar Művelődési Intézettel való együttműködéssel foglalkozik *(b) együttműködik a Magyar Művelődési Intézettel, az országos szakmai érdekképviseleti szervekkel)*. A megyei módszertani központok a MMI-vel leginkább az Erikanet közművelődési portál és a Közkincs program szálán tartják a kapcsolatot. Hangsúlyos a MMI művészeti főosztályának jelenléte a megyei munkatervekben: módszertani segítség, zsűrizések biztosítása, az Amator Artium eseményei kapcsán. Örvendetes, hogy néhány kutatásban is sikerült együttműködni. A Magyar Művelődési Intézet kutatásai során nem nélkülözheti a megyei kollégák helyismeretét, míg a megyei feladatellátóknak is hasznos, ha erősödik az elemző munka a területükön.

Nagyon esetleges az érdekvédelmi munka a megyei intézmények munkatervei szerint. A törvény együttműködést ír elő a szakmai érdekképviseleti szervekkel, amely a kapcsolattartás címszó alatt néhol megjelenik, a dokumentumokból viszont kideríthetetlen, milyen ennek a gyakorlati megjelenése. Ennek a feladatelemnek nagyon erős gyakorlati jelentősége lehetne, s nagyon komoly szakmai igény van rá. Az a sajátos helyzet, hogy a kulturális intézmények vezetői megbízásáról a nem okvetlenül szakmai tudással rendelkező képviselő-testületek döntenek, illetve hogy a települési önkormányzatok határoznak az intézmények létéről, lehetőségeiről, az alkalmazásokról, a településen dolgozó szakembert olyan helyzetbe hozza, amelyben nagyon nehezen tudja saját és intézménye érdekeit érvényesíteni. Ezért igényelnék a külső szakmai érdekvédelmet, elsődlegesen a megyei intézményektől.

A bekezdés következő pontja *(c) közművelődési tevékenységgel összefüggő elemzéseket és fejlesztő programokat készít és hasznosít)* a legmostohább sorsú feladatelem, amelyet a szabályozás előír, de a napi gyakorlatban, sőt még a tervezés szintjén is elsikkad. (Nem lebecsülve azt a néhány nagyon nívós szakmai - módszertani kiadványt, amelyeket a megyei feladatellátók juttatnak a szakmai vérkeringésbe.)

A rendezvényszervező, kapcsolatápolást szorgalmazó pont *(d) részt vesz a térség nemzetközi, országos, megyei közművelődési rendezvényeinek szervezésében, gondozza a kistérségi, megyei, regionális, országos és nemzetközi kulturális kapcsolatokat)* a másik domináns feladategyüttes. A különféle művészeti csoportok támogatása, szakmai segítése, fellépési lehetőségekhez juttatása, illetve az amatőr alkotók tevékenységének felkarolása, utóbbi a legtöbb helyen „szakági" rendben, felmenő rendszerrel kínál bemutatkozási, fellépési, versenyzési lehetőséget az amatőröknek. Természetesen a szervezeti formából következő két típus, adottságaiból következően, igen eltérő terjedelemben tud ezekkel a feladatokkal foglalkozni.

A következő pont *(e) gyűjti és összesíti a közművelődési információkat, megyei (fővárosi) adattárat kezel)* kevéssé hangsúlyos a munkatervekben: a közművelődési információk gyűjtése, az adattárak kezelése, bár a weboldalak sokat segítenek ez ügyben. Jóllehet a munkatervekben említés szintjén természetesen többnyire szerepel ez a feladat, az leszögezhető, hogy az éves statisztikai jelentésen túl nincs a közművelődéssel kapcsolatos információk gyűjtésének egységesen kialakult országos rendje. A szabályozás is adós marad annak tisztázásával milyen mélységű információkat, milyen gyakorisággal kellene a feladatellátással megbízottaknak gyűjteni, milyen adattárat kell létrehozni, így ezeknek az adattáraknak az „összefűzése" is csak esetleges lehet. A statisztikai adatszolgáltató fegyelem településenként igen eltérő, s a megyei munkatársaknak a statisztikai jelentés összesítése igen nagy feladatot jelent.

Érdekes az az ellentmondás, hogy bár a gyakorlatból azt várhatnánk, hogy a megyeszékhely, a város megjelentetése, reklámozása, (akár fenntartói nyomásra is) erőteljes igény, nem jelent meg a tervekben kiemelt feladatként. Az f ponthoz *(f) elősegíti a megye (főváros) környezeti, művészeti, közművelődési érté-*

[1] Le kell szögeznünk, hogy a vizsgálat során dokumentumelemzéssel dolgoztunk, így a dokumentált tevékenységre vonatkozóan fogalmazhatunk meg állításokat.

keinek, sajátosságainak bemutatását) sorolható tevékenységek között igen eltérő „mélységű" feladatmegoldásokat találtunk. Békés megye esetében az intézmény a megye komplex arculattervének kidolgozásában, megvalósításában vesz részt, míg máshol csupán szóróanyagok, mások által elkészített ismertetőanyagok, térképek, reklámanyagok összegyűjtésére terjedhet a figyelem (pl. Somogy, Nógrád).

A képzéseknél szembeötlő ellentmondás, hogy bár a szabályozás idevágó pontja *(g) végzi a közművelődési tevékenységek szervezőinek, vezetőinek szakmai képzését és továbbképzését)* a közművelődési tevékenység szervezőinek, vezetőinek képzését kezeli prioritásként, mégis pont ilyenre akad kevés példa országosan. (A Budapesti Művelődési Központ, illetve Békés megye munkatervében akadhattunk a legrendszeresebb, legkimunkáltabb képzési tervre.) Továbbképzésre, szakmai találkozókra annál inkább kerül példa. Ezek általában félévente összehívott megyei értekezletek. Ezen alkalmak hasznosságát nem vitathatjuk, de nem érhetnek föl egy átgondolt tematikájú képzés erejével. (Vannak azonban jelentős számban képzések, amelyek a lakosságot célozzák, s nem szakmai jellegűek.)

A munkatervekből elemezhető tevékenységszerkezet mellett vizsgáljuk meg a tanácsadással kapcsolatos statisztikai adatot! A következő táblában rendszereztük a „tanácsadási alkalmak" tevékenységelem számait a megyei feladatokat ellátó intézmények 2002-es, illetve 2005-ös statisztikai jelentése alapján. Túl azon, hogy érzékeltetnünk kell ennek a statisztikai kategóriának a széles értelmezési lehetőségét, mégis hihetetlenül nagy különbségeket látunk. A vizsgált időszakban összességében nőtt a tanácsadási alkalmak száma: 63382 alkalomról 78 840 alkalomra. Túl nagyok az egyéni eltérések azonban, hogy ezt a folyamatot trendként jelezhetnénk.

Jelentősen emelkedett a tanácsadási alkalmak száma a Budapesti Művelődési Központban, Somogy megyében, Heves megyében, Veszprém megyében, Zala megyében, Nógrád megyében, Békés megyében. Csökkent a tanácsadási alkalmak száma Csongrád megyében, Hajdú-Bihar megyében, Jász-Nagykun-Szolnok megyében, Komárom-Esztergom megyében.

12. számú tábla
A tanácsadási alkalmak száma 2002-2005. (db)

Az intézmény elnevezése	2002.	2005.
Budapesti Művelődési Központ	6465	26700
Baranya Megyei Kulturális és Idegenforgalmi Központ	295	300
BKMŐ Közművelődési Szakmai Tanácsadó és Szolgáltató Intézete	700	742
Békés Megyei Művelődési Központ, Kézműves Szakiskola és Alapfokú Művészeti Iskola	3280	27100
BAZ Megyei Közművelődési és Idegenforgalmi Intézet	4494	
Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központ	2000	1500
Fejér Megyei Művelődési Központ	78	120
Bartók Béla Megyei Művelődési Központ Közhasznú Társaság (Győr-Moson-Sopron megye)		300
Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Kölcsey Ferenc Közművelődési Tanácsadó és Szolgáltató Intézete	1628	60
Bartakovics Béla Művelődési Központ (Heves megye)	32850	5638
Magyary Zoltán Városi és Megyei Művelődési Központ (Komárom-Esztergom megye)	500	254
Nógrád Megyei Pedagógiai és Közművelődési Intézet	1200	1500
Budapest - Pest Megyei Közművelődési Intézet	217	480
Somogy Megyei Művelődési Központ	2000	3500
Megyei Pedagógiai, Közművelődési és Képzési Intézet (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)	300	350
Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Művelődési, Továbbképzési és Sport Intézet (Jász-Nagykun-Szolnok megye)	650	23
Tolna Megyei Önkormányzat ÁMK Pedagógiai, Kulturális és Sport Intézete	210	278
Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ (Vas megye)	5155	775
Veszprém Megyei Közművelődési Intézet	210	700
Zala Megyei Művelődési és Pedagógiai Intézet, Szakképző Iskola (MMIK)	1150	8520

6. A megyei művelődési központok célcsoportjai

A megyei művelődési közművelődési feladatellátók szerepkörének meghatározásakor a szabályozás egyértelműen a településekre helyezi a hangsúlyt. Ugyanakkor a főként rendezvényszervezői, illetve művészetpártolói attitűd miatt jellemzően a megyeszékhelyen élőket szólítják meg, illetve azokat, akik kedvtelésből vállalják, hogy a megye településeiről beutazzanak a városba, és lehetőségeik is megengedik azt.

Szinte alig akad konkrét példa arra a feladatelemre, amely a megyei módszertani munka alapja lehetne, hogy a megyei feladatellátó ellátogatna a településekre, vizsgálná a gyakorlatot, tanácsot adna, ismerkedne. Ennek több oka is lehetséges: ez a tevékenység nagyon időigényes, drága és kevéssé látványos. A fenntartói elégedettségre sem igazán adnak okot ezek az események. Ebben elengedhetetlen lenne az elmozdulás, hiszen nem múlhat azon a módszertani munka ellátása, hogy a szakember meg tudja-e közelíteni a településeket vagy a munkabeosztása lehetővé teszi-e, hogy házon kívül dolgozhasson.

A városi és a megyei feladatok keveredése, összemosódása miatt még inkább a városi lakosok kerülnek a megyei intézmények látókörébe.

Bár működnek a tájoltatások, kiajánlások, technikai segítségnyújtások (hangosítás, sátorbérlet, sörpadok) a települések számára, ezek inkább technikai jellegűek.

Elmozdulás érzékelhető azonban a régiók és a kistérségek viszonylatában, mindkét szint gyakran jelenik meg a munkatervekben. Sőt némely intézmény jelentős határon túli kapcsolattal rendelkezik, azonban viszonylag szerény a nemzetközi kapcsolatok ereje a munkaanyagokban.

7. A településekkel való együttműködések fő irányai

Miután az önkormányzati törvény értelmében két egyenrangú önkormányzat áll szemben, a megyék és a települések esetében a kapcsolat irányai sem egyértelműek. Egyrészt nincs a megyének ellenőrző, számonkérő pozíciója. Erre egyedül a szakfelügyeleti rendszer avatott, de az nem megyei struktúrában gondolkozik, decentralizációja után sem.

Így az a sajátos helyzet adódik elő, hogy a megyei önkormányzatok feladata ugyan a szakmai - módszertani együttműködés, de ha a települések ettől elzárkóznak, vagy vonakodnak, ezt rájuk erőltetni nehezen lehetne. Így a munkatervekben is egyfajta bizonytalanság érződik, a szakmai tanácsadást „igény szerint" tervezik. Az igény felkeltésének önmagában is feladatnak kellene lennie, de ha az a kérdés, hogy hozzájuthat-e a megyei feladatellátó egy gépkocsihoz, hogy kijusson a településekre, akkor kár igényeket generálni, ha mégannyira ez lenne is a helyes irány.

A települések, azok önkormányzatai, közművelődési szervezetei számára nyújtott szolgáltatások főként a megyék székhelyén (konferencia, szakmai nap, tanfolyam, információs „pult" stb.) érhetők el, így azok képviselőinek kell megtenniük az utat szimbolikusan és gyakorlatban is a szolgáltatás felé. Egy másik vizsgálatunk során a vizsgált szakemberek 56%-a volt passzív, akik a településükről szakmai rendezvényre még évente egyszer sem tudnak kimozdulni.[1] Ez a gyakorlat azt a veszélyt rejtheti magában, hogy a leghátrányosabb helyzetben lévő, elszigetelt kollégák, önkormányzatok, szervezetek hátrányai tovább növekedhetnek.

8. Vannak-e kimutatható trendek, előre jelezhetők voltak-e a változások?

Az elmúlt hónapokban sorra reppentek fel hírek a megyei feladatellátó intézmények, irodák megszűntetéséről, összevonásáról, átalakításáról. A fenntartók természetesen gazdasági szempontokra hivatkoznak: az önkormányzatok forráshiányára, csökkenő támogatásokra. A fejkvóta szerinti és a fix összeg mértéke gyakorlatilag azonos mértékben változott. 2005-ig azonos arányban, évről évre emelkedett, majd 2005-től csökkent. 2007-re a fejkvóta szerinti támogatás 5%-kal, a fix összeg 7%-kal csökkent. Valóban látható tehát egy támogatásbeli visszaesés, amely azonban korántsem olyan mértékű, hogy ilyen jelentős változásokat vonhatna maga után, annál is inkább, mert a feladatot nyújtó szabályozás mit sem változott.

Sokkal valószínűbb, hogy a megszorító intézkedések hatásának összeadódásáról van szó, amelynek vesztese hagyományosan a kulturális terület lehet.

A rendelkezésre álló adatok alapján nem mondhatjuk el, hogy a 2005-2006. évig történt volna a területet jelentősen megkurtító intézkedés (országosan). Nem csökkent a feladatellátás rendelkezésére álló terület, a szakalkalmazottak létszáma, s nem csökkent drasztikusan, országosan a fenntartói támogatás sem. Az állami támogatás azonban nominál értékben is csökkent.

A 2005-os, elemzett időszakig nem volt jelezhető, hogy a közművelődési intézményrendszer vagy feladatrendszer ekkora átalakulás előtt áll, mint amely változás 2006-ban és 2007-ben bekövetkezett (lásd következő fejezet). Feltételezhető, hogy az önkormányzatok – a többi megszorítás együttes hatása miatt – kényszerűen ehhez a területhez nyúlnak. Bár nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy a megyei intézményrendszer egésze (nem csak a kulturális) recseg-ropog.

9. Változások a megyei feladatellátás intézményrendszerében, új utak

2007. május 7-én a Művelődési Intézmények, Megyei és Regionális Kulturális Szerveződések Országos Szövetségének közgyűlésén, Budapesten ismertettük a jelen anyag alapján készült prezentációt. A kerekasztal-beszélgetés során a résztvevők közösen elhatározzák, hogy az anyag egészüljön ki egy-egy, a megyék jelenlegi állapotát bemutató, kb. három oldalas helyzetleírással. Ezek elkészítéséhez három alapvető szempontot fogalmaztunk meg: 1. Milyen új utakat látnak a megyei feladatellátók munkájuk végzése során (az elmúlt év négy-öt kiemelkedő projektjének rövid ismertetése, amely munkák a legfontosabbnak, legjelentősebbnek mutatkoztak)? 2. Az elmúlt félévben milyen szervezeti, funkcionális átalakítás történt az intézményben (összevonás, megszüntetés, átszervezés, létszámcsökkentés, feladatelvonás, új feladatok beemelése stb.)? 3. A következő fél év során a fenntartók (tudomás szerint) terveznek-e hasonló változtatást az intézményeknél, s ha igen, milyeneket?

A visszaküldött anyagok alapján a következő kép rajzolódik ki.[2] 11 megye esetében tapasztalható a feladatellátás körülményeinek jelentős romlása. A tizenegy intézményből 8 esetében jelezték: tudható[3] hogy teljes átalakítás, átszervezés volt az előző félévben, illetve várható a következő félévben. Ezek közül két intézményről még nincs konkrét döntés, de a változtatás ténye biztos. Elmondható tehát, hogy a feladatot ellátók fele kerül más szervezeti és gazdálkodási körülmények közé.

Csongrádban a feladatokat általános művelődési központként fogják ellátni, míg Zalában éppen egy általános művelődési központ átalakítása kezdődik meg. Somogy megyében a közművelődési feladat a Somogy Megyei Múzeumok Igazgatóságához került, Jász-Nagykun-Szolnok, Békés megye esetében a megyei könyvtá-

[1] G. Furulyás Katalin: Egyedül a „kisvilágban". Bp., MMIKL, 2007. 53 p.

[2] A 20 feladatellátóból 13 küldött vissza elemezhető anyagot.

[3] A hiányos adatszolgáltatás ellenére törekedtünk országos képet adni az intézményi átszervezésekről, telefonos kérdezések segítségével.

rak szervezetébe integrálódik a közművelődés. Békés megyében a Kézműves Szakiskola és Alapfokú Művészeti Iskola tagintézményi rész a továbbiakban kht.-ként működik, kiegészülve a színi tanoda funkcióval.

Nincs tehát országosan követett modellje az átalakításoknak, szinte megyénként más megoldásokat találhatunk. (lásd ámk-példa) Követhető, hogy nem egy újféle intézménytípusnak vagy a réginek a favorizálása történik, csupán a kényszer vagy a fenntartói akarat indokolják a választott megoldásokat. Látható, hogy a sikeresség és a több lábon állás, az innovatív szándék sem nyújt minden esetben védelmet (lásd Békés megye).

Egyáltalán nem mutatható ki egyértelmű összefüggés, okszerűség az átalakításra, megszüntetésre kerülő intézmények tartalmi és gazdasági körülményei között, mint ahogy nem volt egyértelműen előre jelezhető az elemzett adatok alapján sem, mely megyékben várható összevonás, megszűntetés. Békés megyében például a vizsgált időszakban (2002-2005.) jelentősen nőtt a fenntartói támogatás, mégis a teljes átalakítás mellett döntöttek.

Veszprém megyében a szakemberek száma majd' a felére csökkent 2005-2007. között, Bács-Kiskun megyében 10%-os költségvetési elvonás történt, ez a megyei intézményeket egységesen érintette. Heves megyében a 15%-os költségvetési megszorítás már biztos, illetve az, hogy a bevételi kötelezettség 10 %-kal nő, de az intézmény sorsát még többféle fenntartói elképzelés döntheti el. A Budapesti Művelődési Központ saját bevételi szerkezete jelentősen változik, három év alatt 60 milliós nagyságrendű saját bevétel esik ki, amelynek pótlása nagy erőfeszítést követel. A metróberuházás döntési helyzetbe kényszeríti a fenntartót a BMK elhelyezése miatt. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye intézményi életében jelentős változtatás nem történt, a Megyei Pedagógiai, Közművelődési és Képzési Intézet keretében folyik a feladatellátás, különösebb (idei, ismert) fenntartói intervenció nélkül. Győr-Moson-Sopron megyében 2004-ben óta kht. formában működik a Bartók Béla Megyei Művelődési Központ, támogatása 2005. és 2007. között szinte azonos (nominál értékben).

Vas megyében stabil működést ért el az intézmény, a közös fenntartás (város - megye) és a saját bevétel imponáló növekedése miatt.

Pest és Borsod-Abaúj-Zemplén megye esetében a feladatellátás kedvezőbb helyzetbe került a korábbi évekhez viszonyítva. A siker mögött mindkét megye esetében – s ezzel át is térhetünk az új utak bemutatására – átgondolt tevékenységszerkezetátalakítás állt. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében az új elem, az új szervező gondolat a turisztika volt. Az alapfeladatokon túl idegenforgalmi feladatokat is ellátnak, tevékenységükre a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kulturális és Idegenforgalmi Bizottság figyel, munkatervüket jóváhagyta. A jó működés oka lehet az is, hogy a fenntartó által létrehozott bizottság és az intézmény hasonló profillal rendelkezik. (Természetesen a közművelődési intézményrendszer esetében a turizmus és az idegenforgalom máshol is jelentkezett már, eltérő sikerekkel, ez esetben azonban jó találkozásról beszélhetünk.)[4]

Pest megyében a 2002-es név- és profilváltás óta (Információs Központról Közművelődési Intézetre változott a név), öt év alatt a szervezet költségvetése 38 millió forinttal növekedett. A profilváltást az információgyűjtési és átadási szemléletet meghaladó tanácsadó, koordináló szerepkör tudatos felvállalása jelentette.

Vas megyében az új utak között az ifjúsággal való kiemelt foglalkozás látszik különösen erőteljesnek. Csongrád megyében a Közművelődési Nyári Egyetem szervezése; a honlap, a hírlevél működtetése; a tárgyi alkotóművészeti kiállítások, zsűrizések; előadó-művészeti minősítők, versenyek a hívószavak a kiemelkedő öt terület bemutatására. Győr-Moson-Sopron megyében a megyei módszertani feladatok ellátását, az amatőr művészeti mozgalom támogatását, a színházi jellegű programok szervezését hangsúlyozzák. Szabolcs-Szatmár megyében az intézet közművelődési stratégiájában a helyi önkormányzatok közművelődési feladatellátásának segítését, a szolgáltató, elemző, fejlesztő munkát, az amatőr művészeti bemutatórendszert, a megyén túl mutató kulturális kapcsolatok jelentőségét, az EU-s pályázati szisztémára való felkészítést emelték ki. Bács-Kiskun megyében a kiemelt területek: a felnőttképzés, az EU-s projektek (HEFOP) vitele, a vidékfejlesztési projektek, az egészségfejlesztés, a szakképzés, a nép- és amatőr művészet alkalmai. Heves megyében új utakként a Regionális Kulturális Iroda, az Esélyek Háza program, a HEFOP program, a kapcsolódás a civil kulturális szektor támogatási modellhez, az intenzív kistérségi jelenlét, új akkreditált képzések fogalmazódtak meg. A Veszprém megyei anyag kiemelt feladatként a kulturális esélyegyenlőség megteremtésére, a tehetséggondozásra, a fejlesztési programokra, a kulturális vidékfejlesztés ügyére, a regionális tevékenység fontosságára mutat rá. Az anyag tanúsága szerint erősen projektrendszerben gondolkodnak, gondozzák a LEADER–program kulturális projektjeit megyei szinten, hálózati módszertani műhelyt, a TÁMOP prioritásainak megfelelő képzési műhelyeket működtetnek, felkészítik a megyét s a területet minél több EU-s forrás fogadására s elérésére. A Budapesti Művelődési Központban a digitalizált információhoz való hozzájuttatás, a felnőttképzés (HEFOP projekt) kerül a középpontba. Prioritást biztosítanak az info-kommunikációs technológiák széleskörű használatára építve: a felnőttképzési és információs szolgáltatási rendszer fejlesztésének, illetve a hazai és a nemzetközi kapcsolatok kiépítésének, a fogyatékos emberek speciális igényeinek megismerése alapján esélyegyenlőség biztosítására, környezettudatos szemlélet kiépítésére fókuszálnak.

Komárom-Esztergom megyében[5] a stratégiákhoz való igazodás áll a középpontban (igazodás az NFT-hez, a Magyar Kulturális Stratégiához, a Közművelődési Főosztály Stratégiájához), az utóbbinak megfelelően a közművelődési szakma projekt-centrikus működésének igénye jelenítődik meg. A kistérségek régióvá olvadásában betöltött szerepüket tarják fontosnak.

A szintek közötti közvetítés igényének jelenléte országos. Ennek egyik oka épp a szerepkeresés lehet, a megyék szerepkeresése az új struktúrában.

[4] A tanulmány egyik fő megállapítását (ti. „Egyáltalán nem mutatható egyértelmű összefüggés, okszerűség az átalakításra, megszüntetésre kerülő intézmények tartalmi és gazdasági körülményei között, mint ahogy nem volt egyértelműen előjelezhető az elemzett adatok alapján sem, mely megyékben várható összevonás, megszűntetés.") erősíti a tanulmány szerkesztése után érkezett hír, miszerint az új utakat kereső, innovatív Borsod megyei intézményt a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Közgyűlés 2007. július 31-ei hatállyal megszüntette. Erről a változtatásról az adatgyűjtés fázisában az intézmény vezetőjének, az adatot szolgáltató kollégáknak nem volt tudomása.

[5] Szintén a tanulmány lezárása után jutott tudomásunkra, hogy az adatokat szolgáltató Magyary Zoltán Városi és Megyei Művelődési Központ jogutód nélküli megszüntetése után a feladatokat (a nevéből következően többek között) a Városkapu Közművelődési, Turisztikai, Pályázatkoordináló és Kommunikációs, Kiemelten Közhasznú, Nonprofit Zrt. látja el.

Vannak megyék, amelyek a kistérségek felé nyitnak, s vannak, amelyek a vizsgált dokumentumok alapján inkább a regionális feladatok, bázisközpontok létrehozását tartják előrevivőnek. Jelen van azonban (nemcsak Komárom-Esztergom megye esetében) egy sajátos integratív (és feltételezhetően legitimáló szándékú) szerepfelfogás, miszerint az lehet a megyék egyik feladata, hogy közvetítsenek a két új (az Európai Unió által „bevett") területi egység között.

A megyék „regionális feladatainak" kérdése elnevezésében is ellentmondásos. Jelen van a szakmai gondolkozásban egy olyan irány, miszerint a regionális feladatok közül, mintegy specializálódva, némelyeket a megyei intézmények maguk látnak majd el. (pl. a régió egyik megyei intézménye a népművészetet és az amatőr mozgalmat támogatná, míg a másik regionális szinten végezne kutatásokat.) Ezzel az elképzeléssel két gond van: az egyik az, hogy a régiók közművelődési - kulturális feladatai nincsenek tisztázva. Egyébként a megyék esetében is (ahol a feladatok szabályozottak) a konkrét feladatok a megyei rendeletekben realizálódnak, ebből következően megyénként eltérnek. (Ismerve a rendeleteket az előbbi mondat csak logikai konstrukció, nem a rendeletek miatt tér el a tevékenységük, de eltérhetne.) Tehát ha ismert és országosan közel azonos lenne a megyei feladatok köre, sem azonosíthatnánk egyértelműen a „regionális feladatokat" a megyei feladatok „háromszorosaként".

A másik nagy probléma vélhetően az lesz, hogy a megyei intézmények ezeket a „regionális" feladataikat egymással nem egyeztetik, legalább is konzekvensen biztosan nem.

A másik országos jelenség az igény a különféle stratégiai anyagokhoz való igazodásra. Nagy a bizonytalanság ez ügyben is, hiszen egyrészt a különféle szintű stratégiák nem mindig harmonizálnak egymással, másrészt nagyon hajlamosak a különféle stratégiákból kiragadott kulcsszavak a keveredésre. A stratégiai alapvetések közé gyakran kerülnek a különféle pályázati projektek elemei, szintén az illeszkedés igényével. (pl. agóra, zászlóshajó stb.)

A fenntartói logika (felesleges lenne ezt a közművelődési szakmai elképzelésekkel összevetni) két esetben lát el egy feladatot: ha kötelezőnek tudja, vagy ha erősen érdekében áll. Ha feladatminimumot szeretnénk összeállítani, vagy olyan érvrendszert keresünk, amely segít a jelenleg még működő, de „megérintett" intézményrendszert életben tartani, **két úton** indulhatunk el. Egyrészt **a „kötelezőség"** oldaláról, és akkor induljunk ki a szabályozásból. Láthattuk, hogy e tekintetben a tanácsadó funkció gyengébb, az elemző, adatgyűjtő tevékenység hiányzott inkább az elemzett munkatervekből, bár a statisztikai jelentések nagyobb számú tanácsadási alkalmat jeleztek (2002-ről 2005-re), arányaiban mégis inkább domináns a rendezvényszervező, csoporttámogató, művészetpártoló tevékenység. Ez esetben a kötelező feladatként rendelt tevékenységeket kell erősíteni, hangsúlyozva a módszertani, tanácsadó munka kötelező jellegét, amelyet az önkormányzatoknak el kell láttatni. (Kétséges, mennyire erős az ehhez szükséges szankcionálási lehetőségünk.)

Ugyanakkor a gyakorlati működés során a figyelem középpontjában nem a jogszerűség, hanem a működőképesség megtartásának igyekezete áll. Ennek belátása vezeti a feladatellátókat a másik útra. Nem véletlen a rendezvényszervező, csoporttámogató, művészetpártoló tevékenységek dominanciája, ezzel ugyanis a fenntartói - választói igényeknek lehet eleget tenni, így elérkeztünk az **érdekeltté tétel** kérdéséhez. A területre közvetlenül ható döntések (megyei szinten is) helyi döntések, így a működés erősebben szokás-, mint szabályozásfüggő.

10. Utóirat

Bár a tanulmány műfajától idegen a vizsgálat szubjektív körülményeit megemlíteni, ez esetben mégis úgy érzem, néhány tényező leírása elengedhetetlen, mivel nagyon sajátos az a vizsgálati szituáció, amelyben a tulajdonképpeni „vizsgálati egységeink", azaz a megyei feladatellátók sorra tűntek el, alakultak át, vagy a teljes bizonytalanság állapotában lebegtek vizsgálatuk idején. Az adatszolgáltatási kedv a szokottnál is alacsonyabb volt, ennek oka az a tény, hogy a vizsgálati időszakban a kérdezettek éppen annak a tudásnak nem voltak birtokában, amit firtattunk, annak, hogy milyen szerkezeti – szervezeti - tartalmi átalakulás előtt állnak. Az adatok beküldésének határidejét többször módosítottuk, mégis volt olyan megye, ahol a kiterjesztett intervallumban sem történt döntés az intézmény sorsáról, illetve amely állapotleírás érvényes volt a korábbi határidőnél, értelmezhetetlenné vált a megyei közgyűlés elé bocsátott új előterjesztés értelmében. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei eset pedig arra kiváló példa, hogy még a stabilnak tűnő, nem lebegtetett helyzet esetében is történhetnek azonnali, ad hoc változtatások, a fenntartói akarattól függően.

Remélhetőleg az átalakítások, a nagy szervezeti mozgás átmeneti helyzetnek bizonyul, s nem a megyei intézményrendszer teljes leépülését élhetjük meg. Fel kell azonban hívni a figyelmet arra az ellentmondásos helyzetre, amelybe a vizsgált intézmények kerültek. Egyrészről a legutóbbi önkormányzati választások a megyékben főként ellenzéki többségű közgyűléseket eredményeztek, amely politikai környezet magában rejtheti a megyék, megyei intézmények helyzetének kedvezőtlen alakulását.

Másrészről a kulturális területet érintő törvényi szabályozás településekben, megyékben (önkormányzatokban) gondolkodik, ezeknek ad feladatokat, nyújt normatív és fix összegű támogatást évente. Ez a szisztéma nevesíti, legitimálja, s valamelyest finanszírozza a megyei közművelődési feladatellátást, a szakfelügyeletei rendszeren keresztül (a lehetőségeihez képest) ellenőrizteti a feladatok elvégzését és a nyújtott támogatás felhasználását. E szisztéma mellett azonban jelen van az európai uniós pályázati rendszer által támogatott kistérségi, illetve regionális működési szint, amelyeket a jelenleg érvényes kulturális szabályozás nem említ, államilag nem is dotál, természetszerűleg azonban nagy (forrás) reményekkel szemléli a szakma.

A különféle (az Európai Unió által meghatározott prioritások szerint kitűzött) stratégiai célok pedig „ügyeket", „elérendő állapotokat" fogalmaznak meg, amelyeket a remények szerint minél gazdagabb pályázati keretből projektek támogatásával érnek el. Ennek a gondolkodási keretnek az alapeleme a projekt és a pályázó. A pályázók köre a kiírásoknak megfelelően alakul természetesen; nem vagy nem kizárólagosan intézményeket és nem a hagyományos (önkormányzati) rendszer szereplőit szólítva meg a pályázati kiírásokban.

Jól látható, hogy a fenntartói döntések mögött többnyire (helyi) politikai motívumok álltak, amelyek meghozatalakor a helyben felmutatható szakmai érvek rendre erőtlennek bizonyultak.[6] Nagy szakmai tudatosságot igényelne a kialakult helyzet kezelése a döntéshozók bevonásával, hogy a nagy múlttal rendelkező, nagy értéket képviselő megyei közművelődési intézményrendszer ne tűnjön el a régiók, a kistérségek, a szabályozás és a finanszírozás sajátos érdekmezejében.

[6] A tanulmányban csak kísérletet tettünk annak vizsgálatára, hogy a fenntartói megszorító döntések mennyire a központi források csökkenésére adott válaszok, de ennek pontos vizsgálata egy másik kutatás kereteiben történhet meg (3. fejezet).